Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 1 (2025) · “Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minl...

1. Aminov, A. *Oliy ta’lim tizimida innovatsion metodlarni joriy etish.* Toshkent-2019. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi nashriyoti.
2. Kamilov, K., Sattarov, A. *Pedagogik texnologiyalar va innovatsion ta’lim metodlari* Toshkent-2021. Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Ismoilova, G. *Innovatsion metodlarni ta’lim jarayoniga joriy etish*. Toshkent-2018. O‘zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
4. Mirzaeva, N. *Ta’limda interaktiv metodlar va ularning o‘quv jarayoniga ta’siri.* Toshkent-2018. "O‘zbekiston" nashriyoti.

KIBERXAVFSIZLIKNING JAMIYAT TARAQQIYOTI UCHUN AHAMIYATI.

Suyarov Zokirjon.
TDIU Andijon fakulteti
“Mutaxassislik, ijtimoiy gumanitar va aniq fanlar”
kafedrasi katta o`qituvchisi
Po’latov Umidbek
TDIU Axborot tizimlari va texnologiyalari
yo`nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kiberxavfsizlikning kundalik hayotimizdagi ahamiyati va uning huquqiy jihatlari batafsil yoritilgan. Internet texnologiyalari taraqqiyoti sharoitida kiberxavfsizlikning insonlar moliyaviy barqarorligi, shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi va davlat xavfsizligi uchun muhim ekani ko‘rsatib berilgan. Shuningdek, maqolada xalqaro va milliy qonunchilik me'yorlari, zamonaviy texnologik yechimlar va kiberxavfsizlik tahdidlariga qarshi kurashish usullari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Kiberxavfsizlik, raqamli xavfsizlik, huquqiy jihatlar, kiberjinoyatlar, internet xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlar, texnologik innovatsiyalar, Budapesht konvensiyasi, O‘zbekiston qonunchiligi, blokcheyn, sun'iy intellect.

Kirish. Kiberxavfsizlik kundalik hayotimizda har birimizning raqamli faoliyatimizni xavfsiz va himoyalangan holda amalga oshirish uchun zarur. Hozirgi kunda bizning barcha ma’lumotlarimiz internetda saqlanadi. Masalan: Bank hisob raqamlarimiz, shaxsiy hujjatlarimiz, telefon raqamlarimiz va boshqa turli ma’lumotlarimiz. Agar bu ma’lumotlar noto‘g‘ri qo‘llarga tushsa, u nafaqat shaxsiy xavfsizligimizni, balki iqtisodiy va huquqiy holatimizni ham tahdidga soladi. Kiberjinoyatchilar bizning shaxsiy ma'lumotlarimizni o‘g‘irlash orqali turli firibgarliklarni amalga oshirishi yoki yirik tashkilotlarga hujumlar uyushtirishi

Published: 24.05.2025
Cite this article: Suyarov Zokirjon, Po’latov Umidbek (2025). Kiberxavfsizlikning jamiyat taraqqiyoti uchun ahamiyati. Emro Science and Education, 2(1). https://journal.emro.uz/public/maqola/298
© 2025 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

mumkin. Bu esa oxir-oqibatda barcha internet foydalanuvchilarining xavfsizligini xavf ostiga qo‘yadi. Kiberxavfsizlikning ahamiyatini yana bir bor ta’kidlash zarurki, u shaxsiy hayotimizning himoyasi, moliyaviy xavfsizligimiz va ishbilarmonlik faoliyatimiz uchun muhim ahamiyatga ega. Internetda bizning shaxsiy ma'lumotlarimizni o‘g‘irlashga yoki manipulyatsiya qilishga urinishlar ko‘payganligi sababli, kiberxavfsizlikka alohida e'tibor berish zarur. Bugungi kunda internetdan foydalanish nafaqat ishbilarmonlar, balki oddiy odamlarning ham kundalik odatiga aylangan. Quyida kiberxavfsizlikning kundalik hayotdagi asosiy ahamiyati ko‘rib chiqiladi.

Moliyaviy xavfsizlik: Onlayn bank xizmatlaridan foydalanish tobora ommalashmoqda. Ammo, ma'lumotlar o‘g‘irlanishi va firibgarlik holatlari ham tez-tez uchraydi. Kiberxavfsizlik choralarini ko‘rish orqali biz moliyaviy yo‘qotishlardan himoyalanishimiz mumkin.

Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: Ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yuritish odamlarning shaxsiy ma'lumotlarini oshkor qilishiga olib keladi. Ushbu ma'lumotlar noto‘g‘ri qo‘llanilganda zarar keltirishi mumkin.

Masofaviy ta'lim va ish: Pandemiya davrida masofadan ishlash va o‘qish keng ommalashdi. Bu esa axborot tizimlarining xavfsizligini ta'minlash muhimligini yana bir bor isbotladi.

Kiberxavfsizlik nafaqat texnik, balki huquqiy muammolarni ham qamrab oladi. Ushbu sohada xalqaro va milliy qonunchilik muhim ahamiyatga ega. 2001-yilda qabul qilingan Budapesht konvensiyasi xalqaro miqyosda kiberjinoyatlarga qarshi kurashni tartibga soluvchi asosiy hujjat hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yilda qabul qilingan "Raqamli O‘zbekiston - 2030" strategiyasi kiberxavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, "Elektron hujjat aylanishi to‘g‘risida"gi qonun va "Shaxsiy ma'lumotlar to‘g‘risida"gi qonun ushbu sohadagi asosiy huquqiy hujjatlar hisoblanadi. Texnologik rivojlanish kiberxavfsizlik sohasiga ham yangi yechimlarni olib kelmoqda. Kiberxavfsizlikda yuzaga keladigan xavf-xatarlarni avtomatik aniqlash va oldini olishda SI texnologiyalari, tahlil qilish va qarorlar qabul qilishda inson kuchini kamaytirib, tez va samarali yechimlar taqdim etadi. Bugungi kunda kiberjinoyatchilar tomonidan amalga oshiriladigan hujumlar tobora murakkablashib bormoqda. Shu sababli, kiberxavfsizlik sohasida sun'iy intellektdan foydalanish bu tahdidlarga qarshi kurashish uchun samarali va tezkor vosita bo'lib qolmoqda.

Sun’iy intellektning asosiy yordamchi qobiliyatlari quyidagilardan iborat:

Xavf-xatarlarni identifikatsiya qilish: Sun'iy intellekt tizimlari o'zlarini o'rgatish va tahlil qilish qobiliyatiga ega. Ular vaqt o'tishi bilan foydalanuvchilar faoliyatining aniq namunalarini o'rganib, odatdagi faoliyatni farqlashni o'rganadi. Shu tariqa, har qanday nojo'ya yoki noma'lum faoliyatni aniqlashda samarali ishlaydi. Masalan, SI dasturlari viruslar, troyanlar yoki boshqa zararli dasturlarning mavjudligini aniqlashda, ular tizimga zarar etkazmasdan oldin, tahdidlarga javob berishi mumkin.

Avtomatik javob berish va xavfni oldini olish: Sun'iy intellekt nafaqat tahdidlarni aniqlaydi, balki zararni minimallashtirish uchun avtomatik javob choralarini ko'radi. Masalan, noto'g'ri yoki zararli kirish huquqlari talab qilinadigan harakatlarni darhol bloklash, zararli fayllarni tizimdan o'chirish yoki ma'lumotlarni himoya qilish kabi choralar amalga oshiriladi. SI tizimlari shuningdek, tarmoqdagi shubhali trafikni filtrlash va unga javob berish imkoniyatiga ega.

O'z-o'zini yaxshilash: Sun'iy intellektning mashinani o'rganish (machine learning) qobiliyati xavf-xatarlarni oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Tizimlar yangi xavf-xatarlarni o'rganib, avvalgi hujumlar va xatoliklar asosida yaxshilanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Mashina o'rganish metodlari yordamida sun'iy intellekt yanada samarali tahlil qila oladi va ilgari to'plangan ma'lumotlar asosida qaror qabul qilishni o'rganadi. Bu esa kiberhujumlarning samarali oldini olishda muhim o'zgarishlarni yaratadi.

Sun'iy intellektning kiberxavfsizlikda roli yanada kengayishi kutilmoqda. Avtomatik xavf-xatarni aniqlash va oldini olishda SI texnologiyalarining yanada rivojlanishi, masalan, tabiat tili ishlov berish, o'z-o'zini ta'mirlash algoritmlarini ishlab chiqish va boshqa ilg'or imkoniyatlar yordamida xavf-xatarlarni yanada samarali aniqlash va ularni kamaytirish mumkin. Kelajakda, SI yordamida kiberxavfsizlik tizimlari "aqlli" bo'lib, nafaqat mavjud tahdidlarga qarshi kurashadi, balki yangi va noma'lum xavf-xatarlarga nisbatan ham samarali javob bera olishadi. Shu bilan birga, SI kiberxavfsizlikni yangi darajaga olib chiqayotgan bo'lsa-da, bu texnologiyalarni qo'llashda ehtiyotkorlik ham zarur. Sun'iy intellektni kiberjinoyatchilar ham o‘z maqsadlari uchun foydalanishi mumkin. Masalan, zararli dasturlar yoki yangi turdagi hujumlarni ishlab chiqishda SI texnologiyalaridan foydalanish ehtimoli mavjud. Shu sababli, SI texnologiyalarini doimiy ravishda nazorat qilish va yangilash, xavfsiz tizimlarni ishlab chiqish bo'yicha chora-tadbirlarni ko'rish juda muhimdir. Kiberxavfsizlik bugungi kunda insonlarning shaxsiy hayotidan tortib, global miqyosdagi xavfsizlikka qadar ko‘plab sohalarga ta'sir ko‘rsatadi. Uning ahamiyati internet va raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan yanada ortib bormoqda. Shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi, iqtisodiy tizimlarning barqaror ishlashi va davlat

xavfsizligini ta'minlash kabi masalalar kiberxavfsizlikning asosiy maqsadlaridan biridir.

Xulosa. Ushbu maqolada keltirilgan fikr-mulohazalar kiberxavfsizlik sohasidagi muammolarni yanada chuqurroq o‘rganish va ularni bartaraf etish yo‘llarini aniqlashga yordam beradi. O‘zbekistonning ushbu yo‘nalishdagi tajribasi, xalqaro hamkorlik va innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha tashabbuslari yurtimizda xavfsiz raqamli infratuzilmani yaratishda muhim qadam bo‘lib xizmat qiladi. Kiberxavfsizlikni ta'minlash faqatgina texnik choralarga bog‘liq bo‘lib qolmay, balki bu jarayon har bir fuqaroning raqamli savodxonligi, huquqiy ongini oshirish hamda axborot madaniyatini yuksaltirish bilan ham bog‘liqdir. Har bir kishi, kompaniya va davlat ushbu muhim masalaga birdek e'tibor qaratishi kerak. Zero, faqatgina hamkorlikda amalga oshirilgan ishlar orqali biz zamonaviy dunyoning murakkab tahdidlariga munosib javob bera olamiz va xavfsiz raqamli kelajakni quramiz.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. **Xolmirzaev, R. M. (2018*).*** *Axborot xavfsizligi va kiberxavfsizlik.* Tashkent: “Fan” nashriyoti.
2. **Jumaev, A. T. (2020).** *Sun'iy intellekt va kiberxavfsizlik: Yangi imkoniyatlar va xatarlar*. Tashkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
3. **Baxramov, M. B., & Iskandarov, K. N. (2021).** *Kiberxavfsizlikni ta'minlashda sun'iy intellektning o‘rni*. Tashkent: Innovatsiya va raqamli texnologiyalar sohasidagi tadqiqotlar.
4. **Shukurov, A. I. (2019).** *Kiberxavfsizlik: Asosiy tamoyillar va amaliyot*. Tashkent: Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti nashriyoti.
5. **Mamatov, N.M. (2022).** *Raqamli xavfsizlik: Sun'iy intellekt va avtomatizatsiya*. Tashkent: O‘zbekiston Milliy Axborot Texnologiyalari Instituti nashriyoti.
6. Z.Suyarov, U.Po’latov. Kiberxavfsizlik kundalik hayotimizdagi ahamiyati va huquqiy jihatlari. Miasto PrzyszłościKielce 2024. B-1592-1595.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ИННОВАЦИОН БОШҚАРУВИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ.

Каримов Музаффар Абдумалик ўғли
Андижон давлат университети